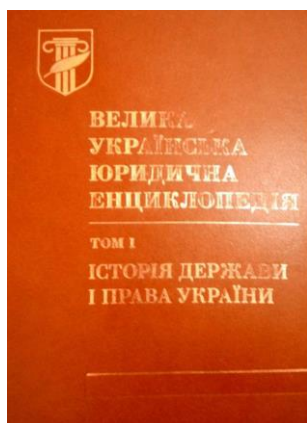

РЕЦЕНЗІЇ

Олег Бучма,

кандидат філософських наук,
професор кафедри теорії та історії держави
і права Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова

Ольга Токарчук,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і
права Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова

Історичні виміри українського державо- і правотворення*

У 1991 році Україна добровільно відмовилася від тоталітарної моделі системи управління, відновила державний суверенітет, а згодом проголосила себе демократичною, соціальною, правовою державою, закріпивши на конституційному рівні принцип пріоритету прав і свобод людини. Відтак, перед молодією країною постала проблема розробки програми державного будівництва в нових геополітичних умовах і при цьому уникнути та не допустити виникнення підстав для повернення до тоталітаризму, де принципи верховенства права та законності підмінялися політичною доцільністю та підпорядковувалися панівній ідеології.

Проблема правового супроводу й забезпечення державного функціонування (актуальність якої викристалі-

зується через століття і загострюється нині в умовах руйнації системи міжнародного права, викликів українській державності, загроз системі колективної регіональної та глобальної безпеки де військова агресія, порівняно навіть з недалеким минулим, стала найбільш небезпечною з них) потребує все більшої уваги та нагального вирішення.

З проголошенням незалежності реалізувалося право українського народу на самовизначення, передбачене Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами. Відтак, Україна перейшла від формальної суверенності до реальної міжнародної правосуб'єктності та увійшла в складну систему світового політико-правового простору, окресленого глобалізаційним контуром.

* *Історія держави і права України. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін. – Х.: Право, 2016. – Т. 1*

В Декларації про державний суверенітет України, яка була прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року визначалася перевага загальнолюдських цінностей над класовими і пріоритет загальноновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права. 28 червня 1996 року Верховна рада України від імені Українського народу «усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та майбутніми поколіннями» прийняла основний, головний закон, невід'ємний атрибут держави – Конституцію, яка визначила Україну як суверенну й незалежну, демократичну, соціальну й правову державу.

Відтак, здійснилася одвічна мрія українського народу про свою самостійну незалежну державу. Нарешті українці стали державною нацією, подолавши долею визначений історичний трагізм на цьому тернистому шляху. Сповнене нуртувань і звитяг видалося для України минуле тисячоліття. Її історія, культура, право піддавалися нищівним ревізіям і руйнаціям в імперіях (Австро-Угорській, Російській) та державі нового типу – Радянському Союзу. Але трагічні і героїчні віхи українського державотворення не тлінною залишають історичну пам'ять і торують шлях у перспективу майбуття держави і права України.

Упорядкування і стабілізація культурно-цивілізаційного поступу України на мікрорівні (розбудова соціально-правової держави, становлення національної свідомості, відродження ідеї національної духовності, утвердження пріоритету загальнолюдських цінностей у масовій свідомості) і входження до нової макроструктури в якості рівно- і повноправного члена світового співтовариства можлива за умов вдало обраного, відпрацьованого й впровадженого в практику державного будівництва і суспільного облаштування механізму реалізації демократичного процесу,

що має фундуватися на багатовікових традиціях та досвіді українського державотворення з його здобутками та невдачами.

Під таким кутом зору актуальність рецензованої роботи безсумнівна. Вона належно відображена в статтях-довідках першого тому Великої української юридичної енциклопедії, який написаний авторським колективом вчених юристів, істориків, політологів, філософів – фахівців з історії держави і права України на чолі з дійсним членом Національної академії правових наук України доктором юридичних наук, професором В. Д. Гончаренком.

У томі енциклопедії на належному науково-методологічному рівні з залученням великого масиву джерельного матеріалу відображені ключові віхи історії, основні теоретичні конструкції, поняття, категорії та напрями становлення і розвитку держави та права України. Енциклопедія знайомить читача з життям, ідеями, концепціями й політичними доктринами як класиків так і сучасних державних, політичних, громадських діячів, вчених-юристів, які виборювали та оберігали українську державність на різних етапах її історичного розвитку і зробили вагомий внесок у розвиток науки історії держави та права України.

Значну кількість статей автори присвятили найважливішим пам'яткам українського права, його джерелам, галузям, інститутам, генезису типів і форм української державності. Підсилює актуальність і значимість першого тому енциклопедії розкриття суті вузлових проблем організації і діяльності державних інституцій (органів місцевого самоврядування, влади й управління, представницьких органів та ін.).

Оригінальною є структура Великої української юридичної енциклопедії: її кожен том має галузеве, чітко окреслене науково-правове спрямування (історії держави і права (1том); філософії права; теорії держави і права; конституційного права;

адміністративного права; фінансового права; міжнародного права та ін.). Це вигідно вирізняє цю енциклопедію серед інших аналогічних енциклопедичних видань. Адже її структура уможлиблює заповнення деяких прогалів (на наш погляд) першого тому в наступних томах. А саме: 1). У тому є статті «Річ Посполита», «Російська імперія», «Австро-Угорщина», «Українська Радянська Соціалістична Республіка». На нашу думку, в цьому контексті логічно було б подати статтю-довідку «Союз Радянських Соціалістичних Республік». 2). У тому є статті, що стосуються звичаєвого права, але поза увагою залишилися канонічне і церковне право. Доречно було б також дати блок проблемних статей з державно-церковних відносин. Тим паче, що серед авторського складу тому енциклопедії є фахівець і з цих питань – доктор історичних наук, професор Б. І. Андрусишин (Див.: Б. Андрусишин, В. Бондаренко. Державно-церковні відносини: історія, сучасний стан та перспективи розвитку. – К., 2011. – 385 с.). 3). Варто було б роз-

ширити склад персоналій, що відзначилися вагомим історичним внеском в теорію та практику українського державотворення і правотворення. У тому є: а) статті присвячені М. Ф. Владимирському-Буданову, А. І. Волошину, А. І. Яковліву та ін. У цьому контексті доречно було б подати статтю про С. П. Шелухіна; б) стаття присвячена відомому вченому-юристу, директору Інституту держави і права АН УРСР Б. М. Бабію. На нашу думку логічно було б у цьому блоці дати ще й статті про академіків В. М. Корецького та Ю. С. Шемшученка.

Відтак, «Велика українська юридична енциклопедія» і, зокрема її перший том «Історія держави і права України» є фундаментальним енциклопедичним виданням, що відзначається актуальністю, новизною, оригінальністю. Переконані, що вона стане в нагоді не лише професійним юристам (теоретикам і практикам), працівникам державних і правоохоронних органів, викладачам і студентам, а й усім, хто цікавиться історією держави і права України.